

NEOLİTİK ÇAĞ

M. Ö. 8.000-5.500

Çağımızın sosyal ve ekonomik düzeninin temelini oluşturan ve ülkemizde Cilalı Taş Çağı olarak da bilinen Neolitik Çağ insanoğlunun en büyük devrimlerinden birini gerçekleştirdiği çağdır. Neos: yeni ve Lithos: taş sözcüklerinden türetilerek Neolitik, yani Yeni Taş Çağı olarak adlandırılan bu dönemde insanoğlunun yaşam ve geçim tarzı köklü değişikliklere uğramıştır. Bu dönemin en belirgin özelliği “geçici doğal barınaklardan kalıcı köysel yaşama, avcılık ve toplayıcılıktan da üretime yani tarım ve hayvancılığa geçiştir”. Böylelikle insanoğlu içinde yaşadığı çevreye yalnızca asalak ve yıkıcı bir anlamda karışmakla yetinmeyerek, beslenebilmesi için gerekli bitki ve hayvan türlerinin çoğaltılmasını sağlayarak üretimci ve yapıcı olmuştur.

Bir anlamda, insanoğlunu bu gelişmelere iten, iklimlerde ve buna bağlı olarak da hayvan türlerinde meydana gelen değişikliklerdir.

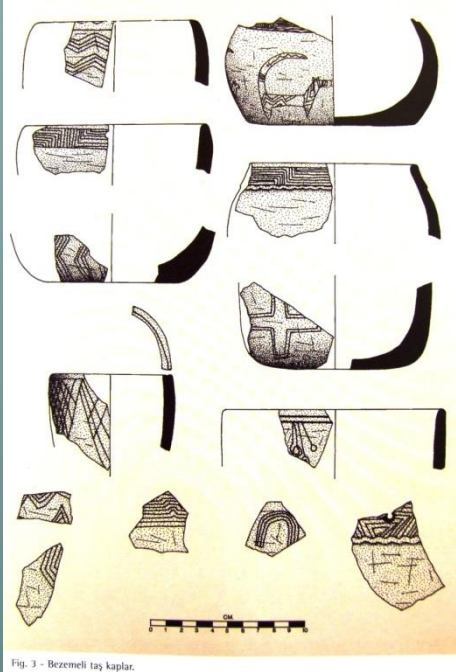
Şöyle ki Akdeniz havzasının günümüzdekinden daha yağışlı ve serin iklim koşullarının değişikliğe uğraması, yani kuraklaşma yüzünden eskiden geniş coğrafi alanlarda dağınık vaziyette yaşayan insanlar artık giderek seyrekleşen su kaynakları yakınına doğru çekilmeye ve vadi tabanlarında toplanmaya başlamışlardı. Çünkü artık karanlık ve nemli mağara oyuklarında yaşayamaz duruma gelmişlerdi.

Bu nedenle mağaralar yavaş yavaş terk edildi. Açık alanda yaşamaya başlayan insanlar önce güneşte kurutulan çamurun sağlamlığını öğrendi; duvarlar ve konutları yapmaya başladı.

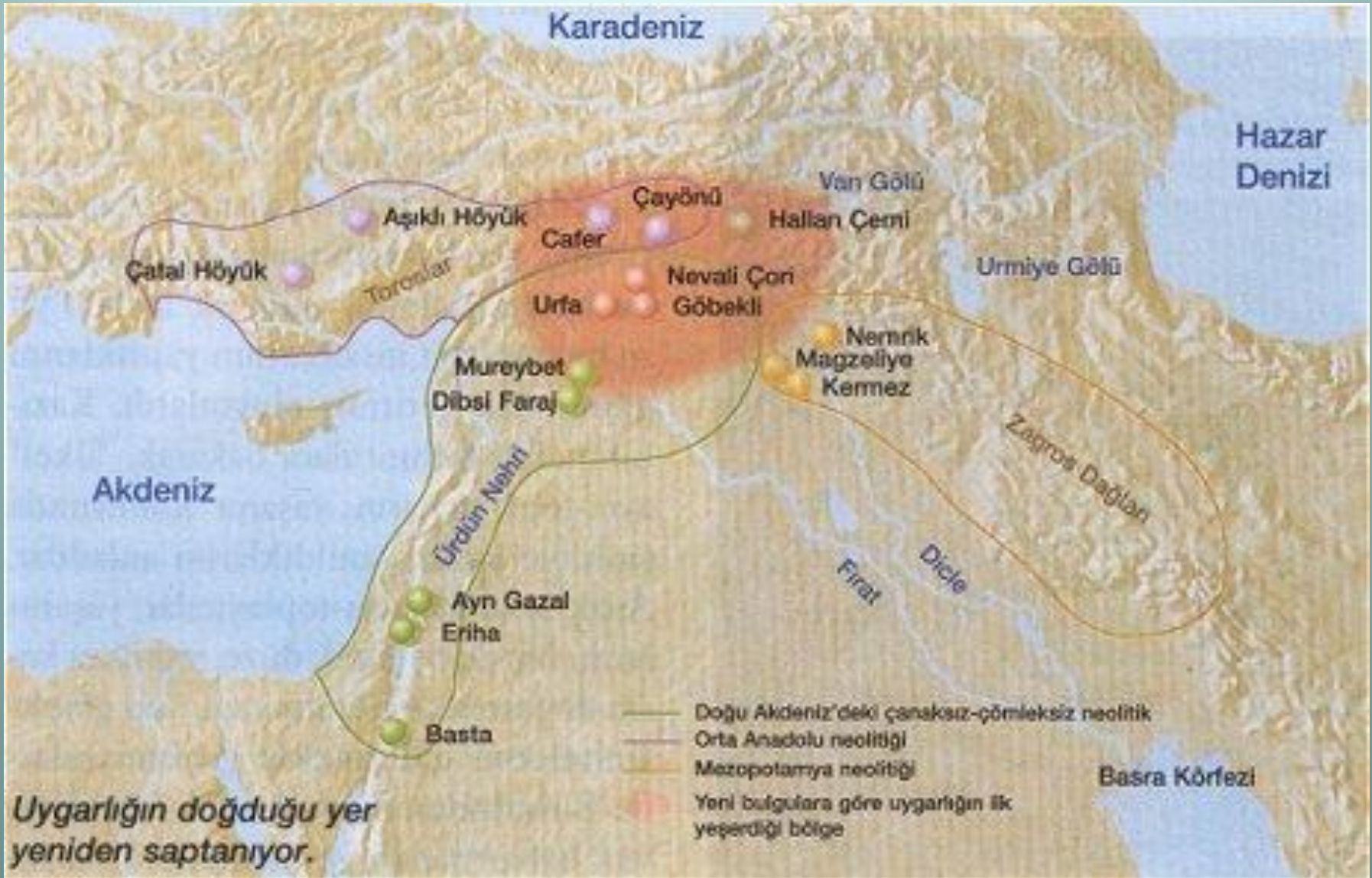
Değişen iklim koşulları sonucunda ortaya çıkmaya başlayan buğday ve arpa gibi bitkilerle yabani koyun, keçi gibi hayvan türleri insanların avcılık ve toplayıcılıktan yerleşik düzene geçmesini, yani çiftçiliği zorunlu kılıyordu.

Neolitik Çağ'da kile elle biçim vererek ateşte pişirmek, böylelikle de günlük işlerde büyük kolaylık sağlayacak çanak-çömleği üretmek önemli bir aşamadır. Çünkü insanoğlu çok gelişkin kimi kent ve köyler kurmasına karşın, önceleri çanak-çömleklerini kili pişirerek değil ya ahşaptan yada taşları oyarak yapıyordu. Bu nedenle Neolitik Çağ'ın en erken aşamalarına "Aseramik Neolitik" veyahut "Çanak Çömleksiz Neolitik" adı verilmektedir.

AŞERAMİK (ÇANAK-ÇÖMLEKSİZ) NEOLİTİK
M. Ö. 8.000 - 7.000

GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ

HALLAN ÇEMİ HÖYÜĞÜ: Batman iline bağlı, Kozluk ilçesi yakınındaki Halan Çemi Höyüğü'nde yapılan kazılar Mesolitikten Neolitiğe geçiş yada Neolitik Çağın hiç bilinmeyen bu en erken evreleri konusunda yeni bilgiler sağlamıştır.

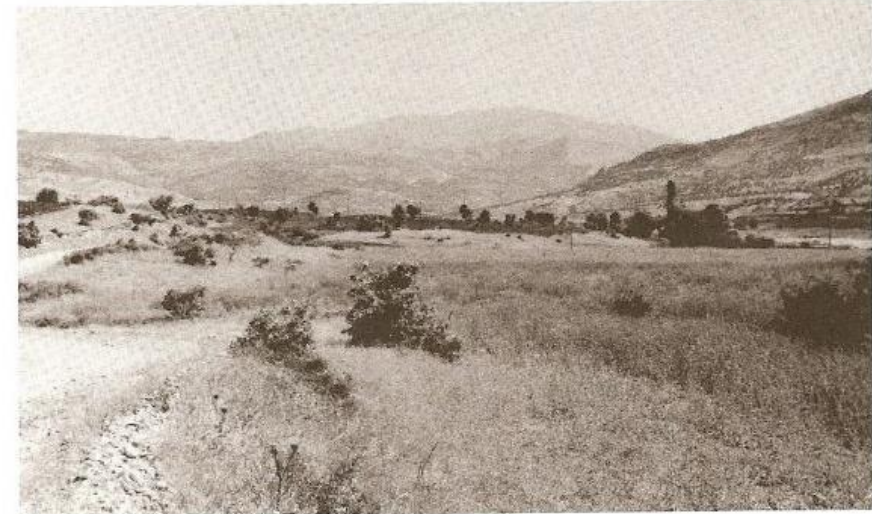
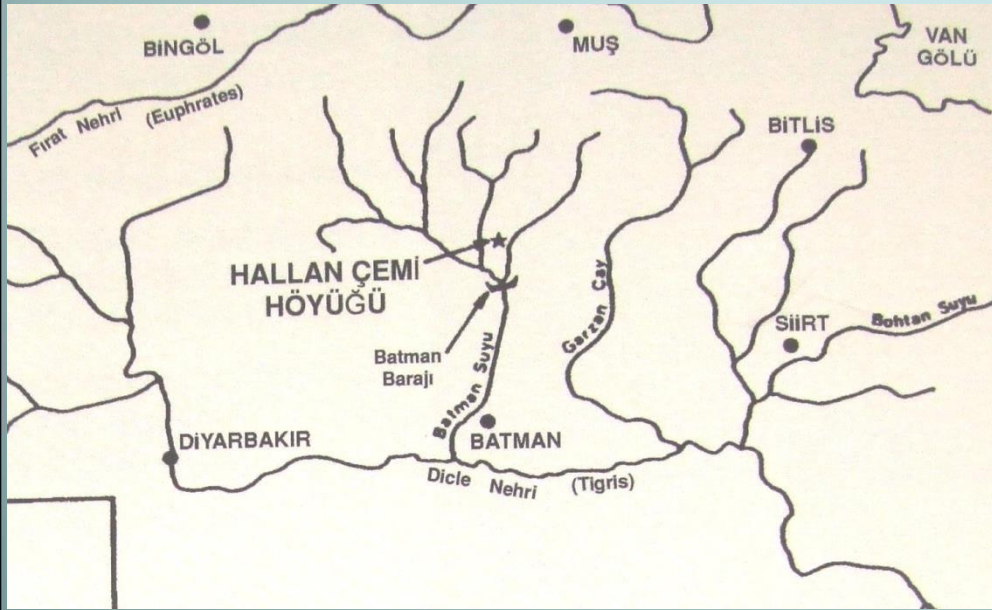

Fig. 2- View of Hallan Çemi Tepesi

Anadolu'nun şimdiye kadar saptanmış en eski köyü olan Hallan Çemi'de evler toprağa açılmış, 4–6 m. çapındaki yuvarlak yada oval bir çukurun içine inşa edilmiştir. Duvarların alt kısmı ahşap dikmelerle desteklenerek taştan yapılmış, üst kısımlar ise kamış ve dallarla örülerek alttan ve üstten çamurla sıvanmıştı. Çatı ahşap direklerle desteklenmişti. Tabanlar sarı renkli bir çamurla sıvalıydı.

Fig. 3 - Large semi - subterranean structure in upper building level.

Fig. 4 - Large semi - subterranean structure in upper building level.

HALLAN ÇEMİ HÖYÜĞÜ-BATMAN/KOZLUK

Fig. 4- Stone platform with mud plaster partially removed

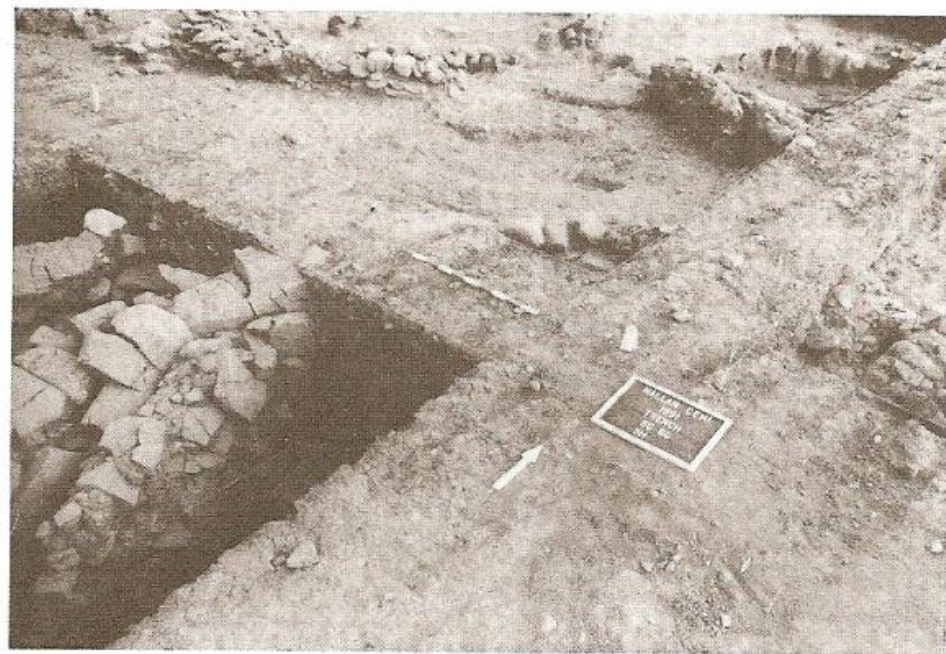

Fig. 6- A round house with a stone retaining wall lining a portion of the pit within the house

Hallan Çemi halkı geçimini hala avcılık ve toplayıcılıkla sağlıyorlardı ve besin üretimi aşamasına gelebilmiş değillerdi. Alet yapımında, çoğu kez Van-Bingöl yöresinden getirilen obsidyeni kullanıyorlar,

Fig. 15a - Keçi betimli tokmaklar.

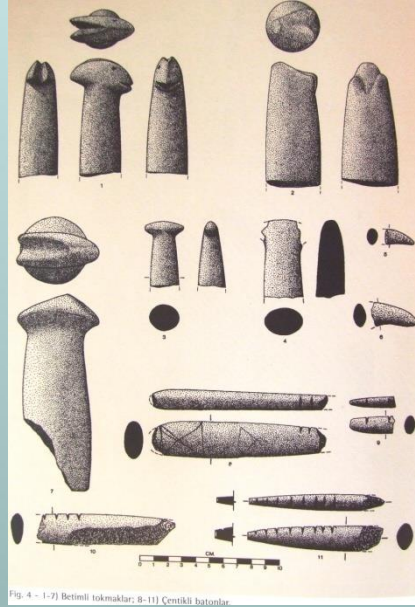
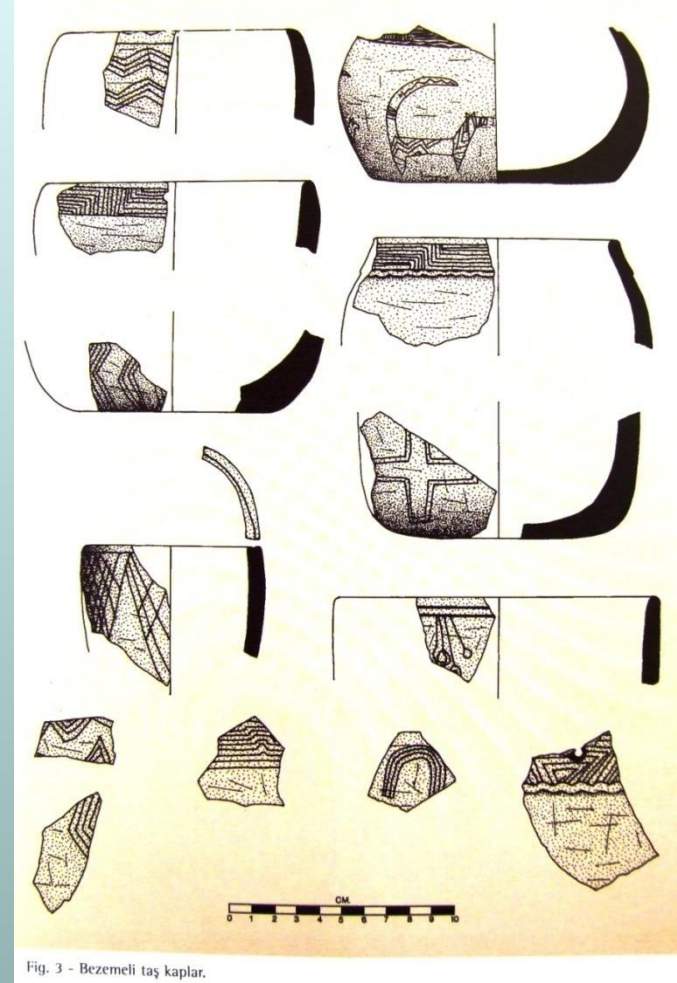

Fig. 4 - 1-7) Betimli tokmaklar; 8-11) Çentikli bastonlar.

**HALLAN ÇEMI HÖYÜĞÜ'NDEN
TAŞ ALETLER**

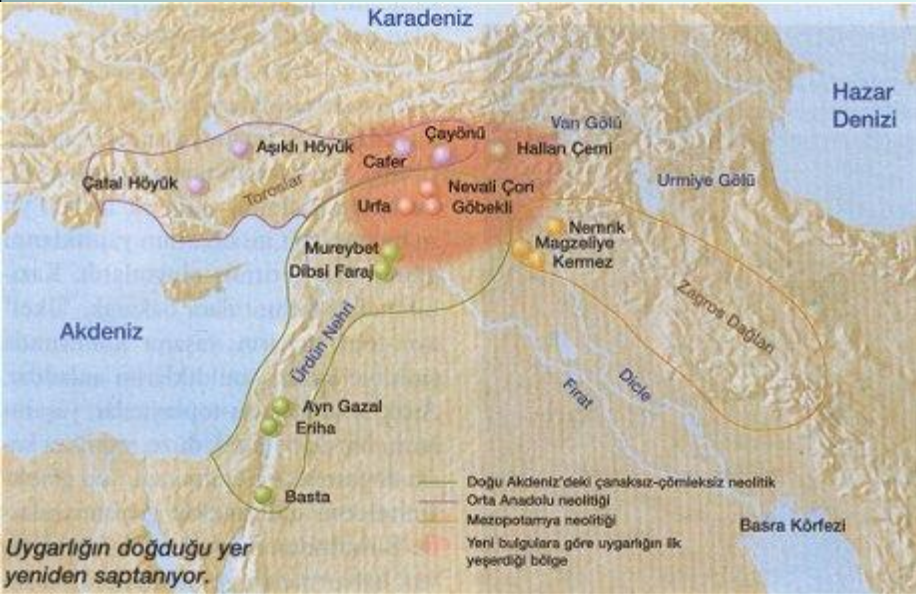

**taştan oydukları çanaklarını
ise zaman zaman geometrik
ve az da olsa gerçekçi
bezemelerle sslyorlardı.**

HALLAN ÇEMİ HÖYÜĞÜ'NDEN TAş KAPLAR

ÇAYÖNÜ: Diyarbakır'ın Ergani ilçesi yakınlarındaki Çayönü Neolitik dönem'in tüm evreleriyle temsil edildiği bir höyüktür.

Bu höyükte Çanak-Çömleksiz Neolitik Çağ'a ait en alttaki kültür yapı katı, yapıların türlerine göre yuvarlak planlı basit kulübelerden taş temelli, kerpiç duvarlı karmaşık yapılara değin sürekli bir gelişme gösterir ve 6 evreye ayrılır.

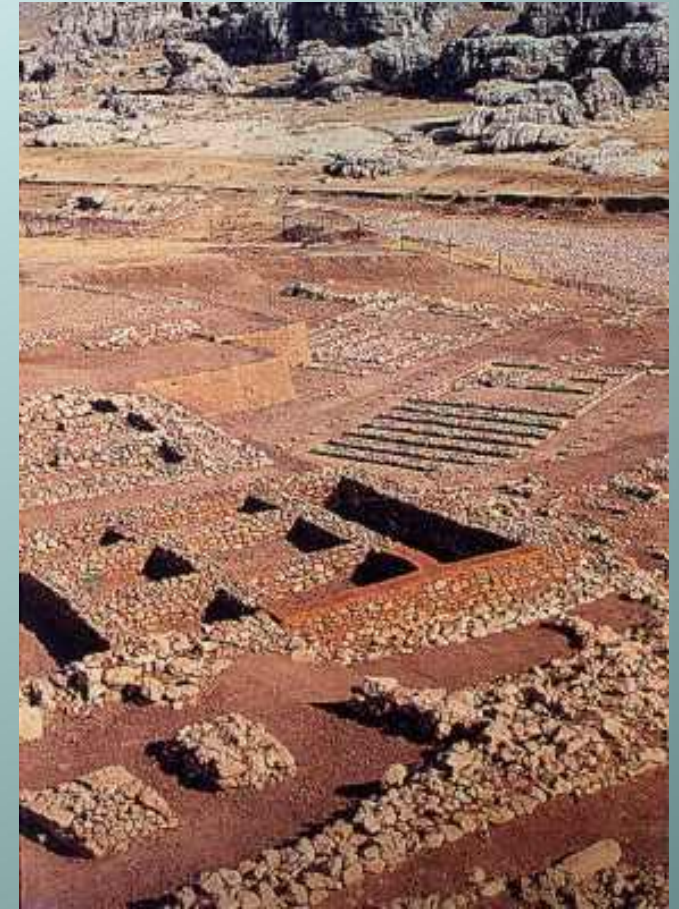
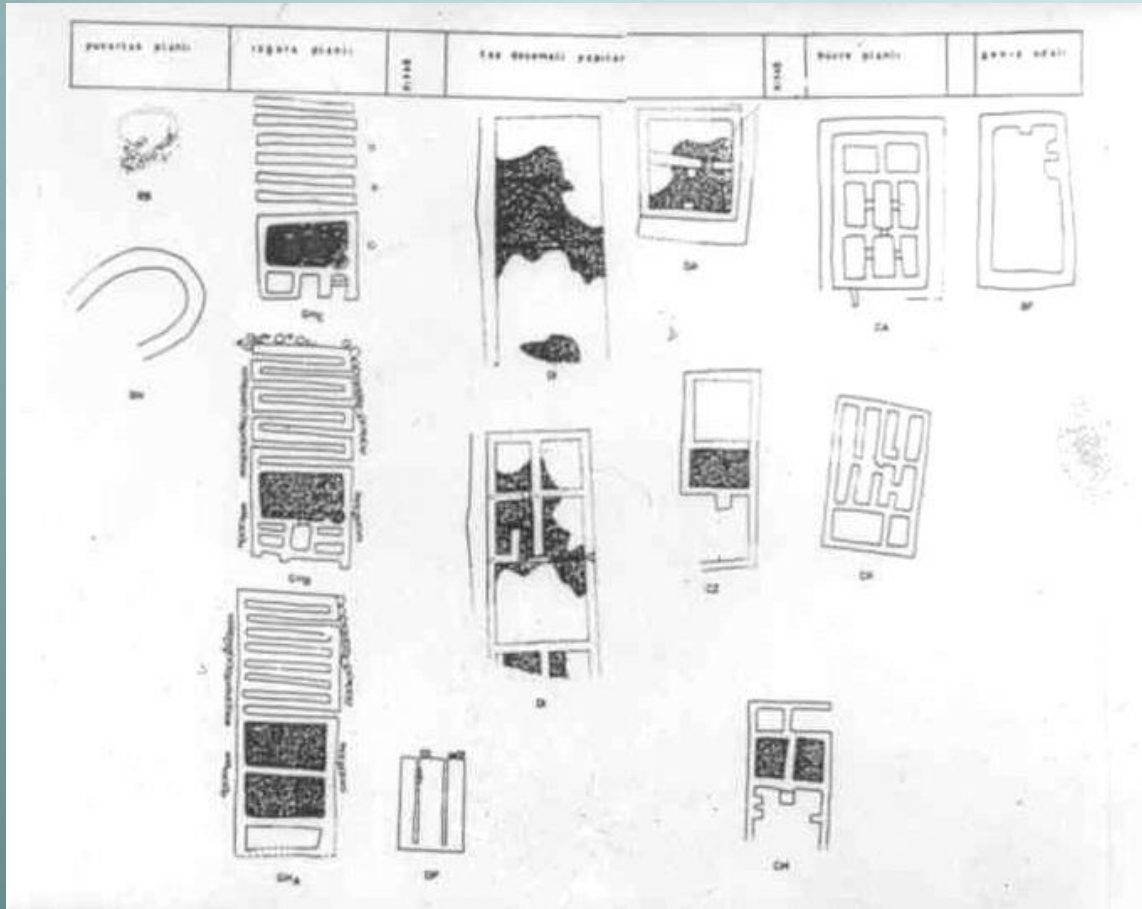

Fig. 2 - Hilar Kayalıkları'nın güney ucundan kuzeye bakış, Boğazçay, Çayönü, ve arkada Ergani Ovası'nı çevreleyen dağlar.

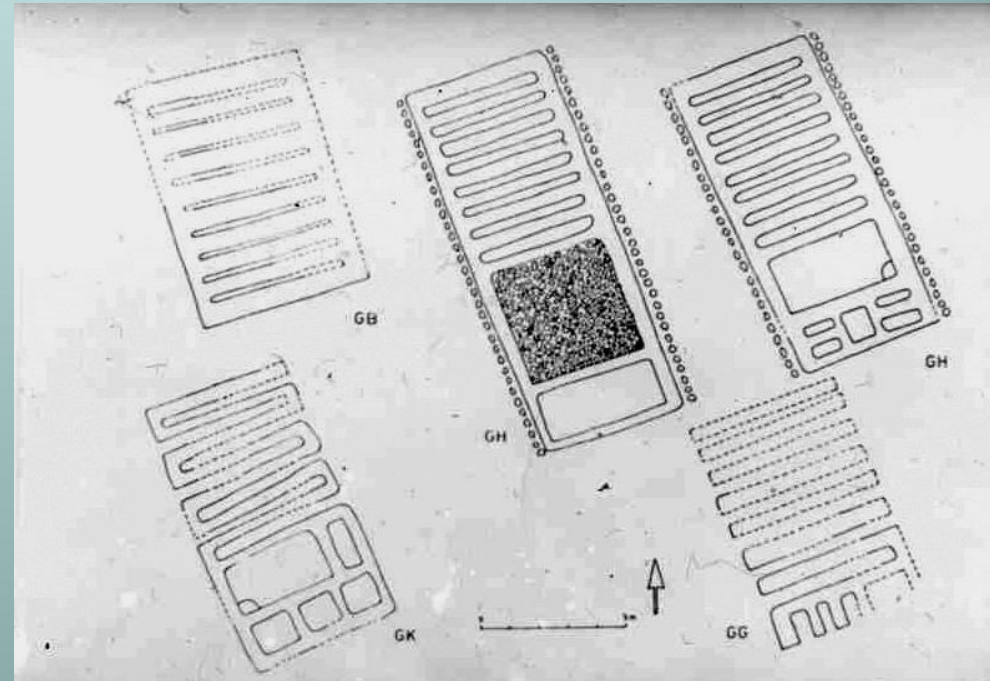
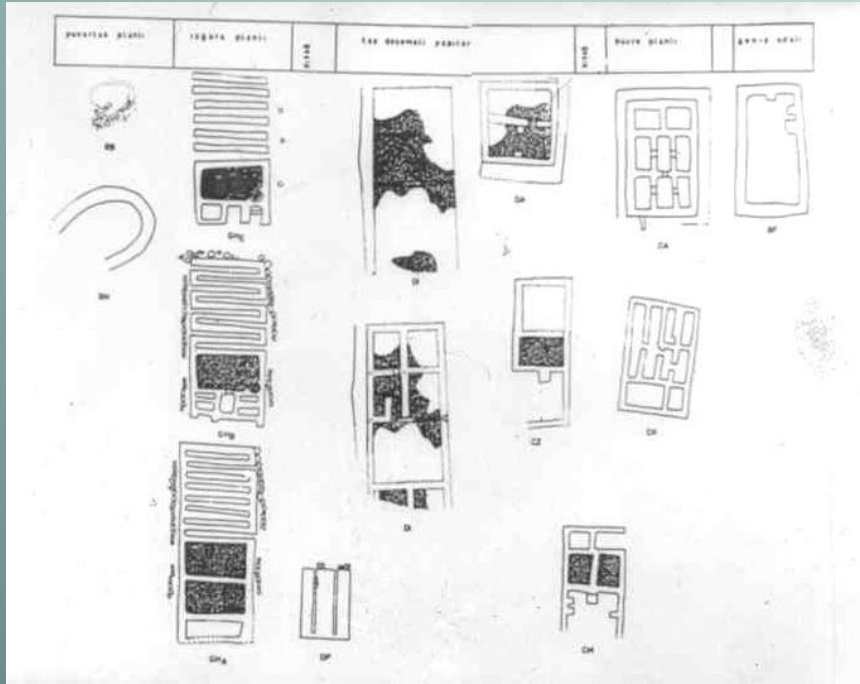

8.000 ile 6.000 yılları arasına tarihlenen bu yapı katları, bu dönem için doğal görülebilecek basit barınaklar olmaktan çok, iyi tasarlanmış, kullanım ve yaşam alanları iyiden iyiye belirlenmiş ve kalıplaşmış bir geleneğin temsilcileridir.

Yuvarlak planlı yapıların hemen üzerinde ızgara planlı yapılar yer alır. Bu yapılarda erken evrede yine ahşap direklerle desteklenmiş çit ve çamur tekniğinde bir duvar sistemi uygulanmış, tabanlar ise alttaki taş ızgaraların üzeri dallarla örtülüp çamur sıvanarak kapatılmıştır. Böylece zeminden yüksek bir taban türü kullanılmış ve altta devamlı bir hava akımı sağlanarak nemin sebep olduğu olumsuz etkiler ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır.

IZGARA PLANLI YAPILAR

7.
IZGARA PLANLI KIBRIT
YAKILANLARI
CAYIRI DHAHARAK
CANAK CON EXIS
MILLIKI CAC
M.D. 7000
GAPLI - PLANLI KIBRIT
BILGILYUCTION
CAYIRI DHAHARAK
HIN JOTTER
HOUTHE PLANN
THE B.C.

IZGARA PLANLI YAPILAR

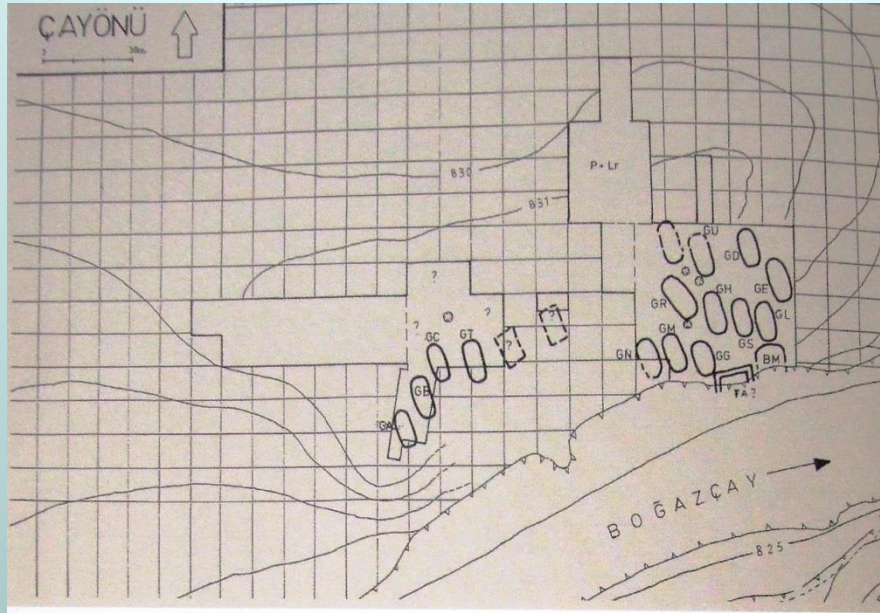

Fig. 10 - İlk ızgara planlı yapılar (g1-4).

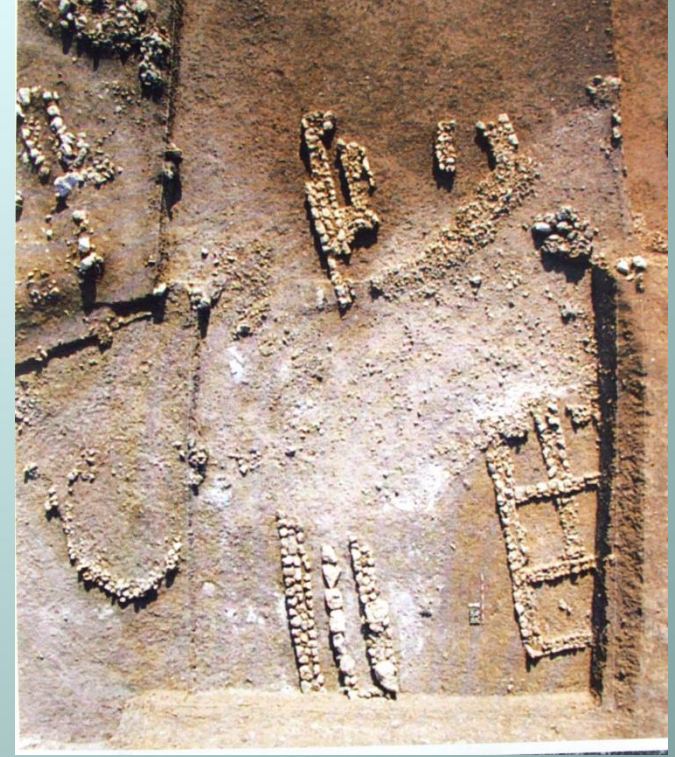

Fig. 11 - Sel tarafından tahrip edilmiş iki ızgara planlı yapı: GM - GN.

IZGARA PLANLI YAPILAR

Fig. 13 - Izgara planlı yapıların üst örtüsüne ait dikmelerin yuvaları.

Bu evrenin daha üst katlarında ölü kültüyle ilgili anıtsal yapılar yer almaktadır.

ANITSAL YAPILAR

Anıtsal planlı yapıların üzerinde ise hücre planlı yapılar söz konusudur. Taş temel üzerine, biçimlendirilmiş kerpiç duvar ilk kez bu dönemde uygulanmıştır.

HÜCRE PLANLI YAPILAR

Ayrıca bu dönemde dikili taşlarla süslü, boyu 50 metreyi bulan, dünyanın ilk kent meydanı oluşturulmuştur. Olasılıkla anıtsal yapılarla birlikte kültüsel-törensel bir işleve sahip bu meydanın çevresini özel öneme sahip olduğu anlaşılan büyük yapılar kuşatıyordu. Meydandan uzaklaştıkça evler küçülmekte ve daha yoksul insanların yaşadığı kesimlere varılmaktaydı. Bu durum yerleşmenin önceden tasarlanan biçimde kurulduğu ve siyasal bir farklılaşmanın bulunduğunu göstermektedir.

Çayönü'nde en erken evreden başlayarak ölümler yerleşme alanı içine ve daha çok taban altına, ayaklar karına çekilmiş durumda (hoker tarzda) gömülmüşlerdir.

21- Kafataslı
: söbe planlı
a-b ve dört-
planlı BM2c.
eki sekinin
e gömülü
itaşlar ve
ındaki kırmızı
de.

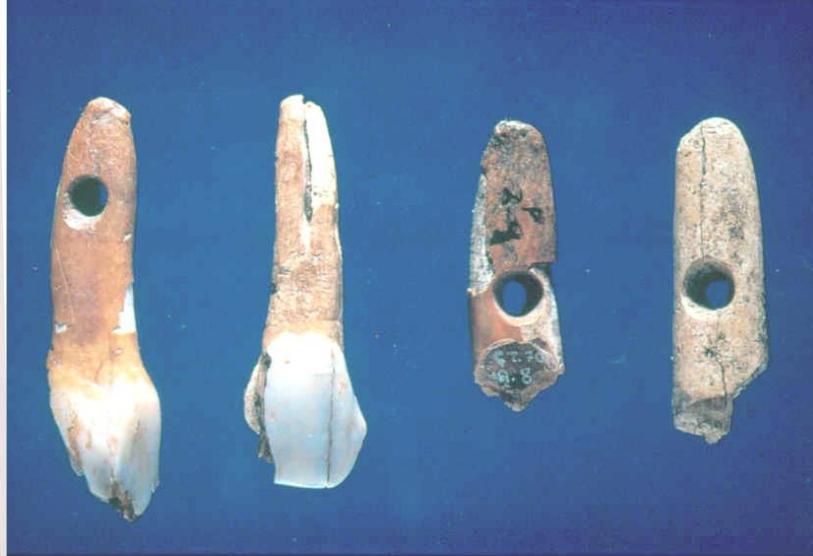
ÖLÜ GÖMME

HOKER GÖMÜ

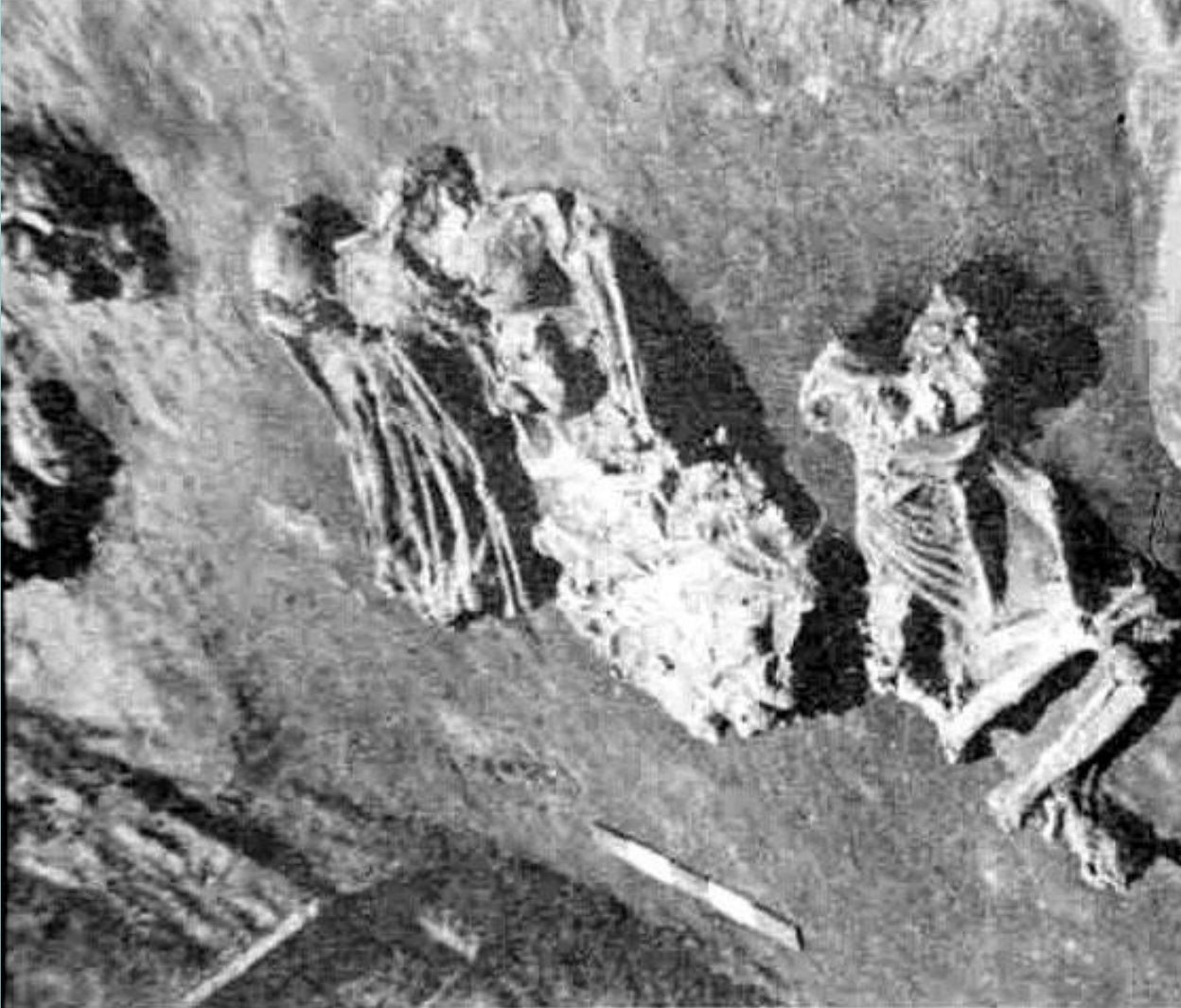

Yanlarına önceleri yalnızca kırmızı renk aşı boyası, sonraları ise öğütme taşı, yassı baltalar, kemik, boynuz, çakmak taşı ya da obsidyen aletler ölü hediyesi olarak bırakılmıştır.

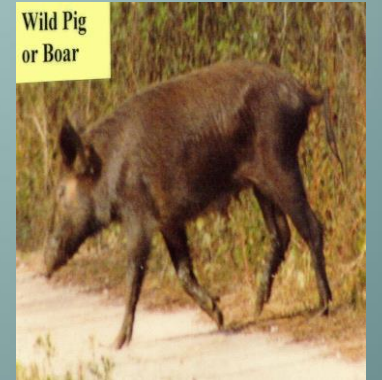

Bu evrenin sonlarında ise ölümler iskân alanlarının dışına gömülmüşlerdir.

Çayönü'nde ilk kez buğday, mercimekgiller ve köpek evcilleştirilmiştir. Bunları koyun, keçi ve domuz izlemiştir.

Çayönü halkı kilden küçük insan yontucukları yapmış olmakla birlikte henüz çanak-çömlek yapmayı bilmiyorlardı. Çakmak taşı ve obsidyenden bıçak, orak, kazıyıcı ve delici aletler, kemikten ise iğne ve bız yapan bu insanlar sınırlı da olsa çevrelerinden derleyebildiği bakırı işleyerek, dövme ve levha yöntemiyle basit iğne, bız ve boncuklar üretebiliyorlardı.

Fig. 77 - Çivi şeklinde "yuvalı kakma".

Fig. 79 - Boncuk olarak kullanılmış taş hayvan heykelciği.

Fig. 80 - Kil koyun heykelciği.

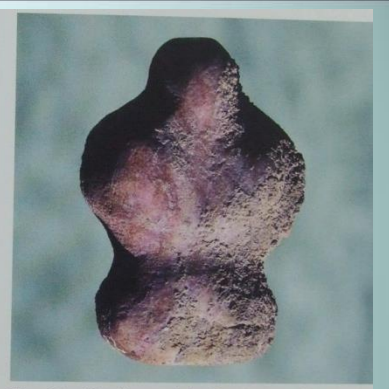

Fig. 81 - Taş "hatun" (yaklaşık 3 cm).

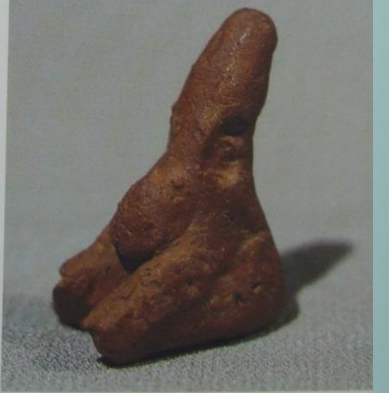
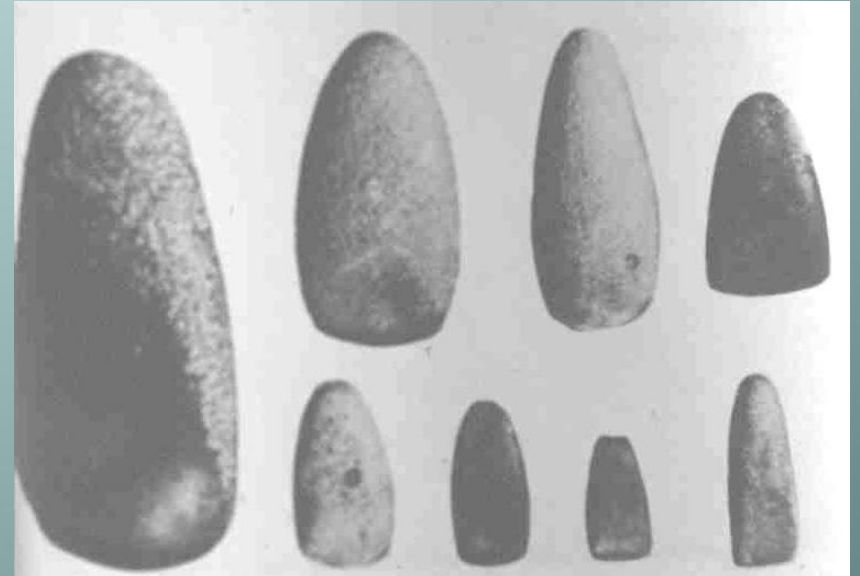
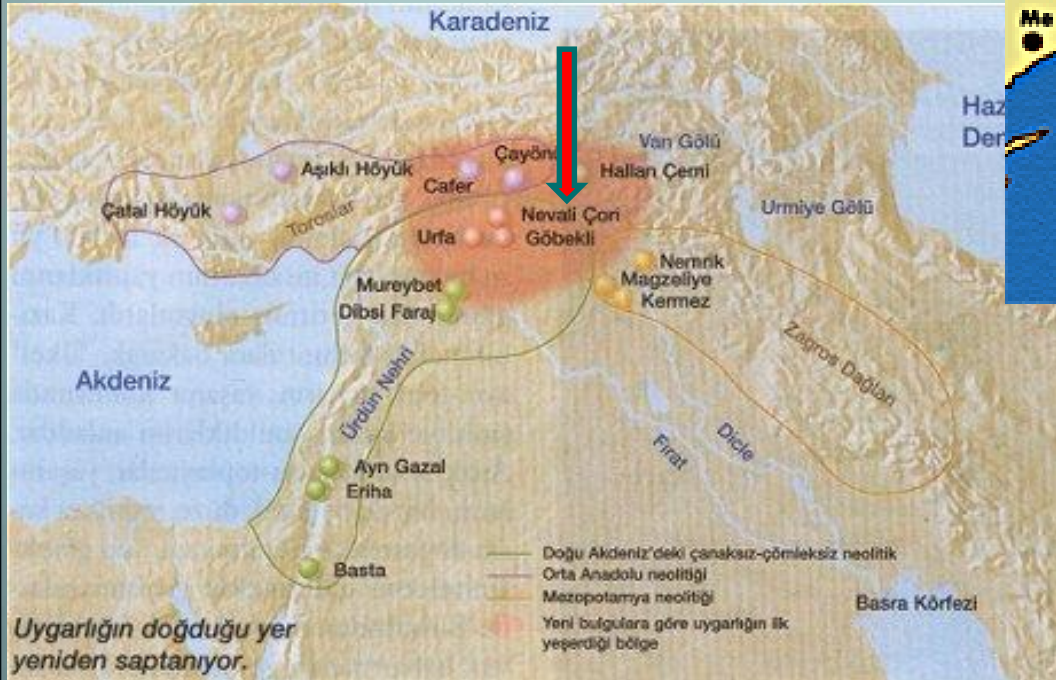
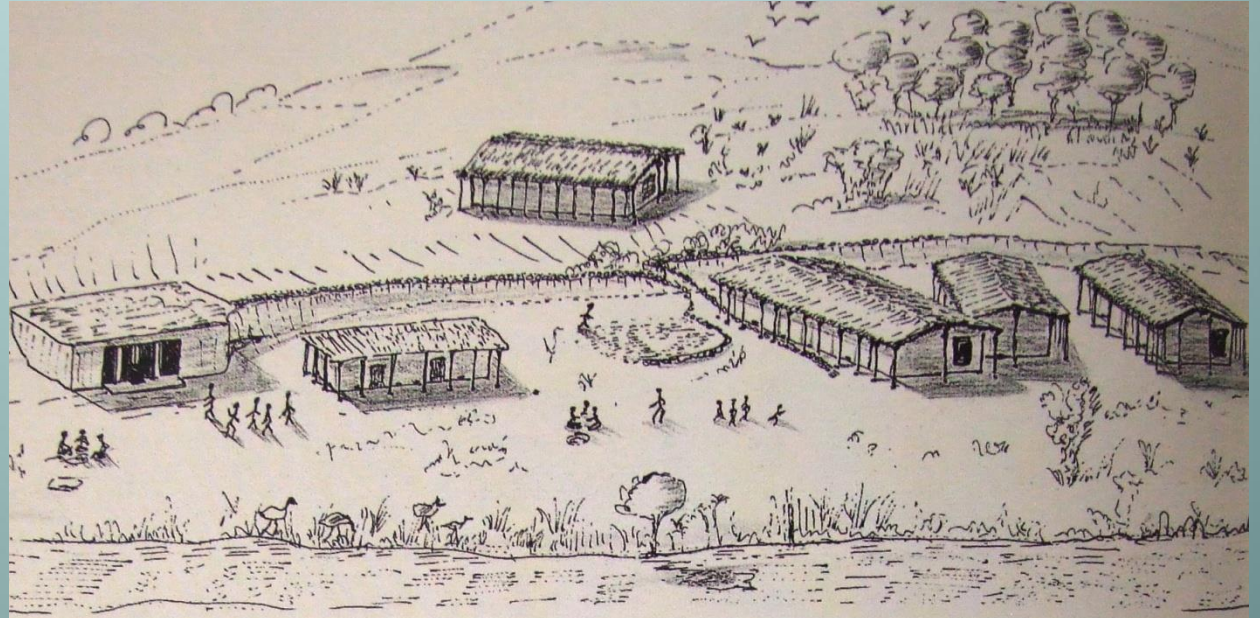

Fig. 82 - Kil "hatun" (yaklaşık 3 cm).

NEVALİ ÇORİ: Şanlı Urfa'nın 40 km. kadar kuzeyindedir. Bu merkezde çanak-çömlek öncesi yerleşmenin beş evreli olduğu tespit edilmiştir.

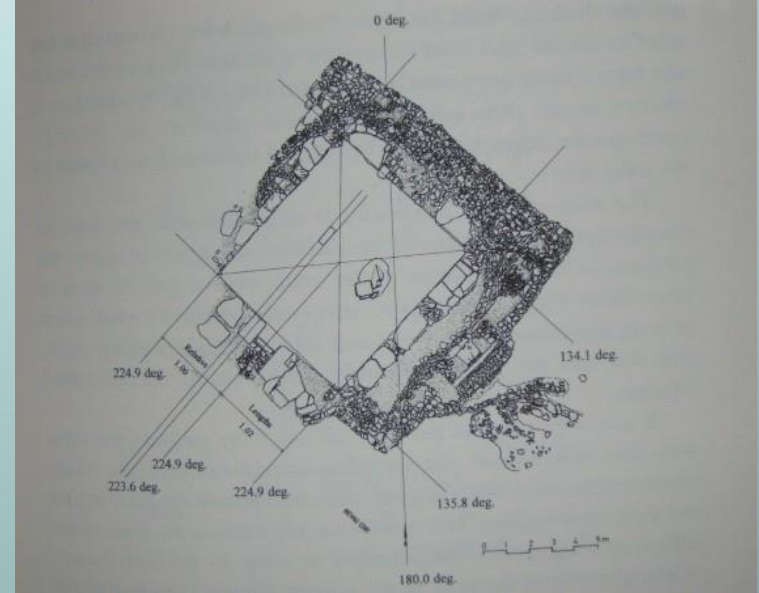

NEVALİ ÇORI

Hemen hemen Çayönü ile aynı özelliklere sahip bu yerleşim yerinde dikkati çeken en önemli yön 4. yapı katındaki kutsal yapıdır. Yerleşme yerinin doğu ucundaki bu yapı 14.00x14.00 m. ölçülerinde kare planlı bir salondan ibarettir.

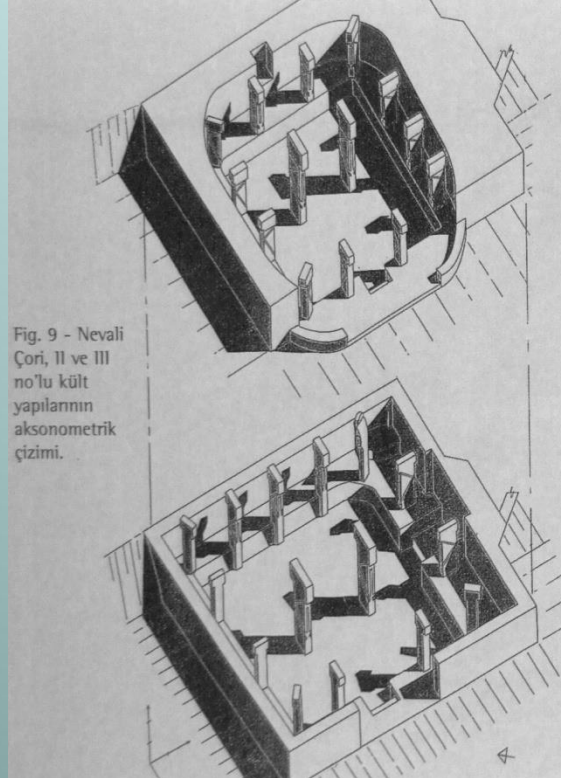

fig. 8 - Nevalı Çori, III no'lu kùlt yapısı.

NEVALİ ÇORİ'DEN KUTSAL YAPI

Basamaklı bir kapı ile girilen salon son derece özenli **terazzo** denilen, söndürülmüş kireçle yapılmış bir tabana sahiptir. Salonun doğu duvarı üzerinde bir niş, duvar önlerinde ise adaklar için bir seki bulunmaktadır. Orta kısmında, üzerinde alçak kabartma olarak şematik biçimde uzun kollu bir insanın işlenmiş olduğu 3 m. yükseklikte, T biçimli iki dikili taş yükselmektedir.

Ayrıca bu alanda kuş ve insan başlı kuş gibi karışık yaratık yontuları ele geçirilmiştir.

Fig. 13a-b - Nevalı Çori, baş kısmının yüksekliği 29 cm olan kadın başı ve kuş kabartmalı dikilitay.

Fig. 11a-b - Nevalı Çori, 37 cm yüksekliğindeki insan gövdesi.

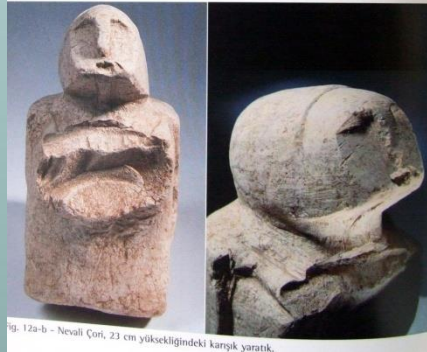

Fig. 12a-b - Nevalı Çori, 23 cm yüksekliğindeki karışık yaratık.

RES. 29: HAYVAN KABARTMALI PAYE

Nevali Cori

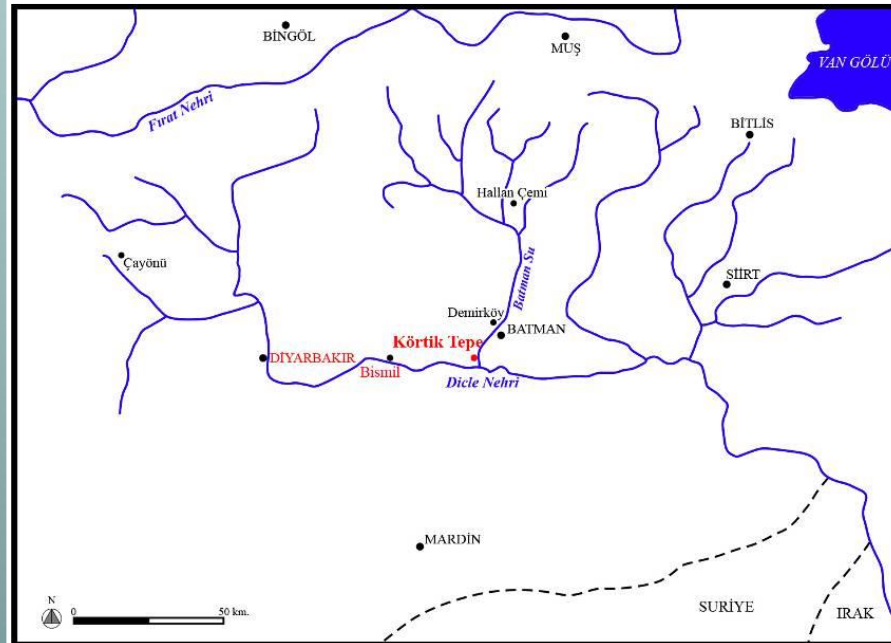
Fig. 5 - Taş kaplar.

Fig. 5a - Bezemeli taş kap parçası.

KÖRTİK TEPE: Ilısu Baraj Gölü içinde kalacak Kortik Tepe Höyüğü Diyarbakır ili, Bismil İlçesi, Ağıl köyü yakınlarında yer almaktadır. 1991 yılında yüzey araştırmalarıyla tespit edilen Kortik Tepe Höyüğü Batman-Bismil arasında Batman Su ve Dicle'nin kesiştiği bölgede yer almaktadır. Çanak Çömleksiz Neolitik yerleşimin en az altı mimari evreyi kapsadığı belirlenmiştir. Konutların tamamı, Yakındoğu coğrafyasında bilinen erken yerleşimlerde tanık olduğu üzere, yuvarlak planlıdır.

Genelde bağımsız duran yapıların duvarları bazı seviyelerde bitişiktir. Ayrıca depolama amaçlı bazı yapılara da rastlanmıştır.

Doğu

Batı

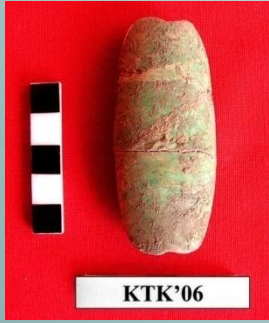
Anadolu'nun doğu yarısında Çayönü, Nevala Çori, ve Hallan emi gibi merkezlerle temsil edilen gelişkin Neolitik kùltür dizgesinin bir parçası durumundaki Körtik Tepe zengin buluntularıyla ayrı bir öneme sahiptir.

Bu buluntuların büyük bir kesimi ölü hediyesi durumundadır. Buluntu durumlarına ve işlevlerine göre farklı gruplara ayrılmaktadırlar, bunlardan bazıları günlük işlemlerde kullanılırken bazıları dinsel anlam taşımaktadır. Bu buluntular içinde bezemeli ve bezemesiz taş kaplar,

Taş Kaplar

hayvan figürlü taş nesneler, el aletleri, kazıyıcılar, havanelleri, baltalar ve çeşitli tipteki boncukların yanı sıra kemik aletler dikkat çekicidir. Söz konusu buluntularıyla Kortik Tepe çağdaşı yerleşimlerle koşutluklar sergilemekle birlikte ayrıntılarda daha gelişkin kültürün temsilcisi durumundadır.

KÖRTİK TEPE

Obsidyen ve çakmaktaşı aletler

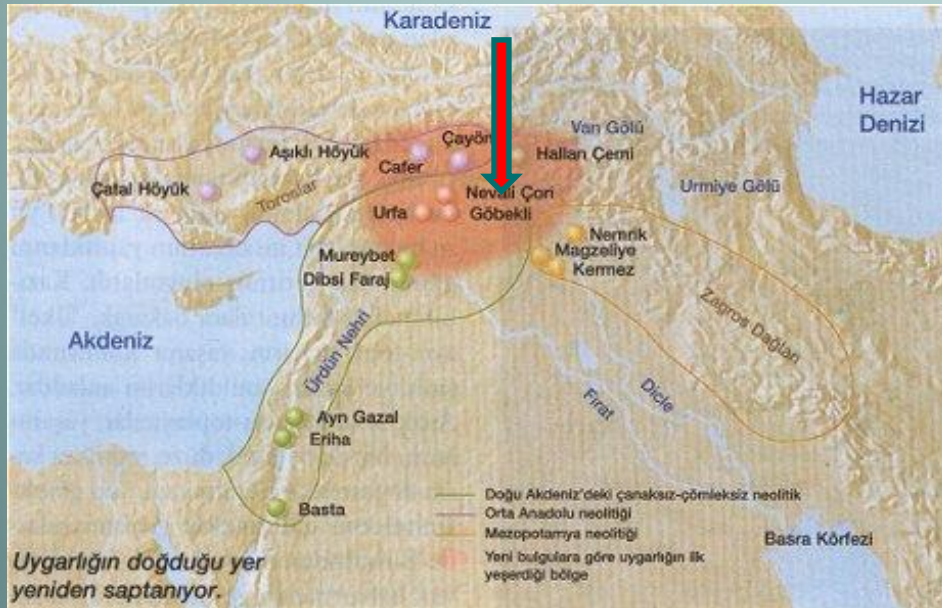
KÖRTİK TEPE

Alçı kaplı buluntusuz hoker iskeletler

GÖBEKLİTEPE

Göbekli Tepe, Şanlıurfa il merkezinin yaklaşık olarak 22 km. kuzeydoğusunda, Örencik Köyü yakınlarındadır. Yaklaşık 300 metre çapında ve 15 metre yüksekliğinde geniş görüş alanına hakim bir konumda yer almaktadır. Bir yerleşim değil, kült merkezi olarak tanımlanmaktadır. Dünyanın bilinen en eski kült yapıları topluluğudur. Buradaki kült yapılarının üretime geçiş aşamasına – tarım ve hayvancılığa- yakın olan son avcı grupları tarafından inşaa edilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Bu yapıların ortak özelliği, T biçimindeki 10 – 12 dikilitaş yuvarlak planda dizilmiş, araları taş duvarla örölmüştür. Bu yapının merkezinde daha yüksek boyda iki dikilitaş karşılıklı olarak yerleştirilmiştir.

Bu dikilitaşların çoğu üzerinde insan, el ve kol, çeşitli hayvan ve soyut semboller, kabartma halinde ya da oyularak betimlenmiştir. Söz konusu motifler yer yer bir süsleme olamayacak kadar yoğun olarak kullanılmıştır. Bu kompozisyonun, bir öykü, bir anlatım ya da bir mesaj ifade ettiği düşünülmektedir.

Hayvan motiflerinde boğa, yaban domuzu, tilki, yılan, yaban ördekleri ve akbaba en sık görülen motiflerdir. Bölgenin en erken kullanımının Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ'ın erken evrelerine, yani günümüzden en azından 10.000 yıl öncesine dayandığı ileri sürülmektedir.

ORTA ANADOLU BÖLGESİ

Bu ana kadar anlatılan Güneydoğu Anadolu'da gelişmiş mimariye sahip toplulukların yaşadığı dönemden bir süre sonra, ilk yerleşik toplumların daha batıda, Konya Ovası ve çevresinde de belirmeye başladığına tanık olunur. Doğuda Tuz Gölü yöresi ve batıda Beyşehir Gölü ile sınırlanan bu alandaki merkezlerden en dikkat çekenleri ve en iyi incelenmiş olanları

Aksaray yakınlarındaki Aşıklı höyük,

Fig. 1 - Batıdan Melendiz kıyısında Aşıklı Höyük.

ilgilenmesi tabu. Çevrecilik aslında dünya-
eknolojinin harabiyetine karşı, yani mahve-

MÖ 8000'e ait Orta Anadolu'da ilk köy yer

AŞIKLI HÖYÜK

Aşıklı kazısında 9 m. derinliğe ulaşıldı.

AŞIKLI HÖYÜK

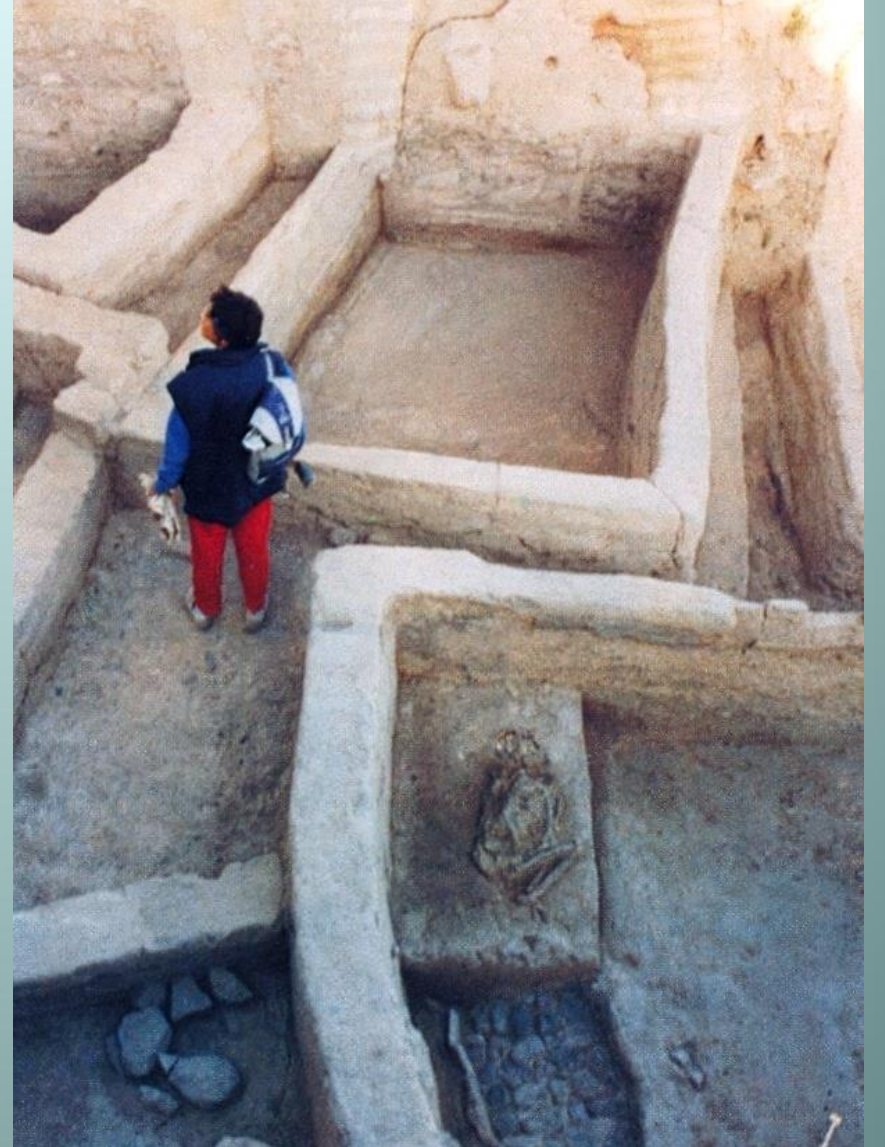
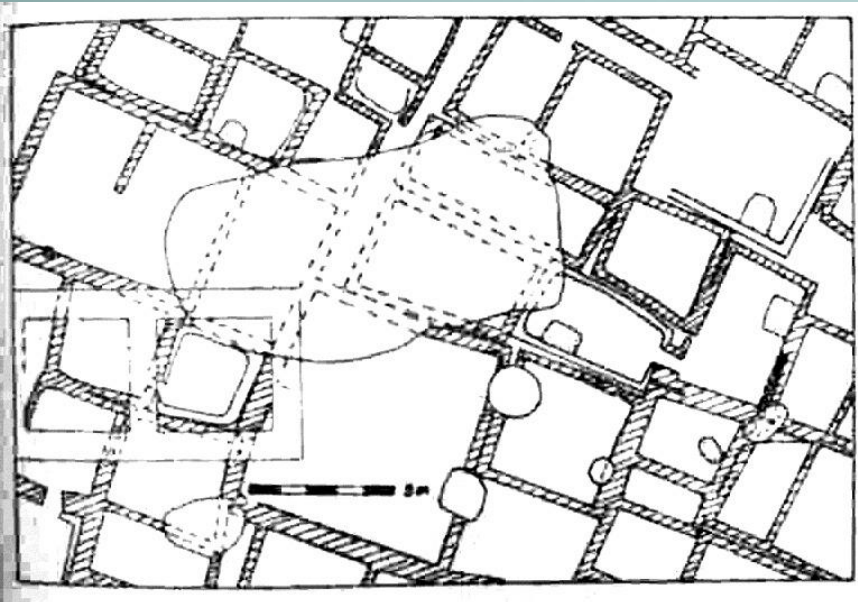

Fig. 19 - Aşıklı küçük buluntu topluluğu; obsidyen, kemik aletler, kemik halkalar, uç düzeltici, bir yassı balta, akik ve basit taş boncuklar, yanı fırınlanmış kil hayvan figürünü.

Karaman'da Canhasan Höyüğü

CANHASAN HÖYÜĞÜ-KARAMAN

ve G ller Bölgesi'nde Konya-Seydişehir yakınlarında yer alan Suberde'dir.

SEYDİŞEHİR-SUBERDE